

HR-2000-44-B – Rt-2000-1360 (322-2000)

INSTANS:	Høyesterett – Dom.
DATO:	2000-08-31
DOKNR/PUBLISERT:	HR-2000-44-B – Rt-2000-1360 (322-2000)
STIKKORD:	Panterett. Salgspant.
SAMMENDRAG:	Tinglyst salgspant i motorvogn, jfr. panteloven § 3-4 tredje ledd, har prioritet fremfor tidligere etablert « flåtepant » i den næringsdrivendes motorvogner etter panteloven § 3-8 første ledd bokstav a. – Uttrykket « beheftet med salgspant » i § 3-4 oppstiller kun et krav om at det foreligger avtale mellom partene om et gyldig stiftet salgspant. Det er ikke et krav om rettsvern for at salgspantet skal være gyldig mellom partene. De krav som stilles i § 3-17 første til tredje ledd for at salgspant skal få rettsvern, gjelder ikke i forholdet mellom salgspant og flåtepant. – Skriftlig sak.
SAKSGANG:	Eiker, Modum og Sigdal herredsrett Nr 98-526 – Borgarting lagmannsrett LB-1999-124 A/03 – Høyesterett HR-2000-44-B, nr. 330/1999.
PARTER:	Sparebanken NOR (advokat Jan Fougner) mot Lena Maskin AS (advokat Per Sandvik).
FORFATTER:	Aasland, Tjomsland, Bruzelius, Skoghøy og Frisak.

Saken gjelder spørsmålet om et ikke tinglyst salgspant i motorvogn har prioritet fremfor tidligere etablert pant etter panteloven § 3-8 første ledd bokstav a.

Hans Olav Kolbjørnsrud utstedte 8. juli 1994 en pantobligasjon stor kr 300.000 til Sparebanken NOR. Som sikkerhet for obligasjonen ble banken gitt pant i samtlige motorvogner som brukes eller er bestemt til bruk i Kolbjørnsruds næringsvirksomhet, heretter kalt flåtepantet. Pantobligasjonen ble tinglyst på Kolbjørnsruds blad i Løsøreregisteret 26. juli 1994.

Den 20. januar 1997 ble det inngått avtale mellom Kolbjørnsrud og Lena Maskin AS om kjøp av en traktor på avbetaling. Det ble avtalt at Lena Maskin AS skulle ha salgspant i traktoren. Traktoren ble levert og registrert 11. mars 1997, men avtalen om salgspant ble ikke tinglyst i Løsøreregisteret før 10. mars 1998.

Hans Olav Kolbjørnsrud døde i august 1997. På skiftesamlingen ble alle motorvognene, herunder traktoren, abandonert til fordel for panthaverne. Det oppstod tvist mellom Sparebanken NOR og Lena Maskin AS om hvilken panterett i traktoren som hadde best prioritet. Traktoren det tvistes om, antas å ha en verdi på ca 50.000 kroner.

Side 1361

Tvisten ble brakt inn for Eiker, Modum og Sigdal herredsrett som 9. oktober 1998 avsa dom med slik slutning:

- « 1. Lena Maskin AS' salgspant i traktor med reg. nr. NX-1659 har prioritet foran Sparebanken NORs panterett (flåtepant).
2. I saksomkostninger betaler Sparebanken NOR til Lena Maskin AS 27 387,- tyvesjutusentrehundreogåttisju - kroner innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse. »

Sparebanken NOR anket dommen til Borgarting lagmannsrett som 2. juni 1999 avsa dom med slik domsslutning:

« 1. Herredsrettens dom stadfestes.

2. I saksomkostninger for lagmannsretten betaler Sparebanken NOR 22.271 – tjutotusentohundreogsyttien - kroner til Lena Maskin AS innen to uker fra forkynnelsen av lagmannsrettens dom. «

Lagmannsrettens dom er enstemmig, men retten delte seg for så vidt gjaldt begrunnelsen for resultatet. Lagmannsrettens flertall kom til at panteloven § 3-8 femte ledd, jf. § 3-4 tredje ledd måtte anvendes etter sin ordlyd. Bestemmelsen i panteloven § 3-17 tredje ledd ga ikke grunnlag for en innskrenkende fortolkning av ordlyden. Mindretallet kom til at det var grunnlag for å benytte panteloven § 3-18 første ledd analogisk, slik at salgspant i motorvogn får rettsvern uten tinglysning, såfremt vilkårene i panteloven § 3-17 annet ledd er oppfylt.

Det nærmere saksforhold og partenes anførsler for herredsretten og lagmannsretten fremgår av de tidligere instansers dommer.

Sparebanken NOR har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder rettsanvendelsen. Høyesteretts kjæremålsutvalg ga 19. oktober 1999 tillatelse til anke uten hensyn til ankegjenstandens verdi, jf. tvistemålsloven § 357, jf. § 359. Samme dag besluttet Høyesteretts kjæremålsutvalg at ankesaken for Høyesterett skulle overføres til skriftlig behandling, jf. tvistemålsloven § 380.

Sparebanken NOR har i korte trekk gjort gjeldende:

Panteloven § 3-4 tredje ledd, som er gitt tilsvarende anvendelse ved flåtepant, jf. panteloven § 3-8 femte ledd, er ingen prioritetsregel, men gir bare uttrykk for at salgspant ikke er til hinder for at flåtepanteretten omfatter den rett som pantsetteren til enhver tid har i vedkommende gjenstand. En slik forståelse har støtte i bestemmelsens forhistorie. Den tidligere bestemmelsen i lov 8. juni 1895 nr. 1 indeholdende Forandringer i Lovgivningen om Pant § 1 første og annet ledd var nødvendig for å presisere at selv om selger hadde tatt eiendomsforbehold, så kunne kjøperens flåtepanthavere ha pant i den rett som kjøperen til enhver tid hadde.

Forarbeidene til panteloven forutsetter at bestemmelsen i panteloven § 3-4 tredje ledd bare skal gjelde for det tilfelle at flåtepanteretten « må stå tilbake for salgspant ». Det opprinnelige forslaget til ny pantelov hadde en slik forutsetning, jf. Ot.prp.nr.39 (1977-1978) side 158 . Bestemmelsen fikk en annen ordlyd uten at det fremgår at det var meningen å foreta en endring på dette punkt.

Side 1362

Formuleringen « beheftet med salgspant » forutsetter at salgspanthaveren har skaffet seg rettsvern for sin rett, for at den skal stå seg overfor det tinglyste flåtepantet, jf. panteloven § 3-17 annet til fjerde ledd. Formuleringen kan ikke forstås som utelukkende en henvisning til det som er avtalt mellom partene. Kravene til rettsvern i panteloven § 3-17 annet til fjerde ledd må være oppfylt. For motorvogner som er registrert i henhold til reglene i vegtrafikkloven, oppstiller panteloven § 3-17 annet og tredje ledd kumulative vilkår for rettsvern, og det er da ikke grunnlag for å skille mellom rettsvernsreglene i panteloven § 3-17 annet og tredje ledd. I forarbeidene er det uttalt at salgspant i registrerte motorvogner bare får rettsvern mot godtroende omsetningsserververe ved tinglysning i Løsøreregisteret. Det er i denne sammenheng naturlig å anse Sparebanken NOR som omsetningsserverver.

Det er ikke grunnlag for å anvende panteloven § 3-18 analogisk i dette tilfellet. Tinglysningsloven § 21 tredje ledd kan heller ikke komme til anvendelse i dette tilfellet, idet det ikke fremgår av selve kjøpekontrakten at salgspant er avtalt.

Saken må løses ut fra et alminnelig tingsrettslig prinsipp om at en omsetningsserverver som i god tro oppnår rettsvern for sin rett, går foran omsetningsserververe som ikke har skaffet seg rettsvern for sin rett, jf. tinglysningsloven § 20, jf. § 34. En slik løsning støttes av lovens system og reelle hensyn.

Lagmannsrettens dom gir et urimelig resultat, idet den som har flåtepant ikke vil kunne få oversikt over om det hefter salgspant ved motorvognene. Dessuten er det enkelt å etablere rettsvern ved tinglysning i Løsøreregisteret, og det er da lite rimelig at den som unnlater å skaffe seg et slikt vern, skal

beskyttes mot flåtepanterett med rettsvern.

Panteloven § 3-4 femte ledd første punktum sammenholdt med tredje ledd innebærer også at Sparebanken NOR ikke behøver å respektere Lena Maskin AS' salgspant. Flåtepantet omfatter de motorvogner som pantsetteren til en hver tid eier, og salgspantet må da bare respekteres dersom kravene til rettsvern er oppfylt.

Sparebanken NOR har nedlagt slik påstand:

- « 1. Sparebanken NORs panterett i traktor NX 1659 har prioritet foran salgspanteretten til Lena Maskin AS.
2. Sparebanken NOR tilkjennes sakens omkostninger for samtlige retter med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall og til betaling skjer. »

Lena Maskin AS har i korte trekk gjort gjeldende:

Lagmannsrettens flertall har lagt til grunn en rett forståelse av panteloven § 3-4 tredje ledd. Det følger av formuleringen « beheftet med salgspant » at et gyldig stiftet salgspant har prioritet framfor flåtepantet. Når flåtepanteretten er begrenset til pantsetterens rett i motorvognen, vil det ikke foreligge noen konflikt mellom de to panterettighetene, og det er da ikke grunnlag for ekstinksjon. Forarbeider, rettspraksis og juridisk teori støtter en slik forståelse.

En eventuell forutsetning i panteloven § 3-4 tredje ledd om at salgspantet må ha rettsvern for å oppnå prioritet foran flåtepantet, kan i alle tilfelle ikke omfatte kravet om tinglysning etter panteloven § 3-17 tredje ledd. En oppfyllelse av dette kravet gir salgspanteretten rettsvern overfor

Side 1363

godtroende omsetningsserverver. En flåtepanthaver som har tinglyst sin rett før salgspanteretten ble stiftet, kan imidlertid ikke regnes som en godtroende omsetningsserverver.

For det tilfelle at panteloven § 3-4 tredje ledd ikke anses avgjørende, må saken løses ut fra en analogisk anvendelse av panteloven § 3-18.

For det tilfelle at verken panteloven § 3-4 tredje ledd eller panteloven § 3-18 løser den foreliggende tvist, må tinglysningsloven § 21 tredje ledd gis tilsvarende anvendelse.

Tinglysningsloven § 20 første ledd, jf. § 34 er ikke anvendelig i dette tilfellet. Det eksisterer heller ikke et « alminnelig tingsrettslig prinsipp » som rekker lenger enn tinglysningsloven § 20 første ledd.

Det foreligger intet grunnlag for ekstinksjon i dette tilfellet, og hovedregelen om at en part ikke kan overdra større rett enn han selv har, og prinsippet om først i tid – best i rett, må legges til grunn. Salgspantet i motorvognen er stiftet først og har følgelig best prioritet.

Lena Maskin AS har nedlagt slik påstand:

- « 1. Borgarting lagmannsretts dom stadfestes.
2. *Lena Maskin AS* tilkjennes sakens omkostninger med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer. »

Høyesterett er kommet til samme resultat som herredsretten og lagmannsretten.

Panteloven § 3-4 tredje ledd er gitt tilsvarende anvendelse ved pant i motorvogner, anleggsmaskiner mv. etter § 3-8, jf. panteloven § 3-8 femte ledd. Det følger av ordlyden i § 3-4 tredje ledd at et gyldig stiftet salgspant har prioritet framfor flåtepant. Hvilke krav som stilles til et gyldig stiftet salgspant, går fram av panteloven § 3-14. Det stilles her krav om at det må foreligge en avtale om salgspant i hvert enkelt tilfelle. Salgspantavtalen må være inngått « i forbindelse med » salget. Avtalen om salgspant må følgelig være inngått senest samtidig med at gjenstanden blir overgitt til kjøperen og før selgerens hevnings- og stansningsrett opphører, se kjøpsloven § 54 fjerde ledd, jf § 61 annet ledd. Det er uomtvistet at disse kravene er oppfylt i denne saken.

Etter ordlyden i panteloven § 3-4 tredje ledd er flåtepanteretten begrenset til pantsetterens rett i motorvognen. § 3-4 tredje ledd sier således også noe om omfanget av panteretten i driftstilbehør, men da som en konsekvens av at salgspantet har best prioritet av disse to panterettene, og gir panthaveren etter driftstilbehørspantet en form for opptrinnsrett etter hvert som det nedbetales på salgspantet. Driftstilbehørspanthaveren trer inn i salgspantsetters rett og får ikke større rett i forhold til salgspanthaver enn det salgspantsetteren hadde. Når bestemmelsen forstås på denne måten, foreligger ikke noen konflikt mellom de to panterettigheter, og det oppstår ikke da noe spørsmål om ekstinksjon.

Denne forståelsen av panteloven § 3-4 tredje ledd har også støtte i forarbeidene, hvor det går frem at lovgiver har ønsket å gi salgspant en sterk stilling i forhold til driftstilbehørspant. Den reelle begrunnelse for ordningen er at kjøperen ved kjøpet blir tilført verdier som tilsvarer den pantsikrede kreditt, og at selgeren (salgspanthaver) ved en slik avtale ikke får sikkerhet i annet enn det formuesgode som er anskaffet for den

Side 1364

kreditt som blir sikret. Et kjøp mot salgspant vil derfor som utgangspunkt ikke påvirke de øvrige kreditorers dekningsutsikt.

I Rådsegn 8 fra Sivillovbokutvalet om pant (1970) s 86 uttales det:

« Vert ein ting skift ut på ein slik måte at pantsetjaren kjøper ein ny på avbetaling med eigedomsatterhald (jf. §§ 61 o.u.) eller med innkjøpspant (jf. § 44), vil panteretten i den nye tingen stå attende for den rett som avbetalingsseljaren eller banken har. Panteretten gjeld såleis den rett som pantsetjaren til kvar tid har i driftslausøyren. Er ting kjøpte på avbetaling, aukar såleis trygda i samsvar med nedbetalinga. »

Sparebanken NOR har anført at formuleringen « beheftet med salgspant » forutsetter at salgspanthaveren har skaffet seg rettsvern for sin rett, for at den skal stå seg overfor det tinglyste flåtepantet. Høyesterett er ikke enig i dette syn. Retten finner at uttrykket « beheftet med salgspant » kun oppstiller et krav om at det foreligger avtale mellom partene om et gyldig stiftet salgspant. Det er ikke et krav om rettsvern for at salgspantet skal være gyldig mellom partene.

Retten finner ikke at forarbeidene til § 3-4 tredje ledd og § 3-17 gir noe grunnlag for å fortolke bestemmelsene slik at de krav som stilles i § 3-17 første til tredje ledd for at et salgspant skal få rettsvern, også skal gjelde i forholdet mellom salgspant og flåtepant. Forholdet mellom salgspant og flåtepant kan i det hele tatt ikke ses å være berørt i forarbeidene til § 3-17. Det går derimot frem av forarbeidene at § 3-17 regulerer forholdet til kreditorer (konkurs og utlegg) og til godtroende omsetningsserverver etter godtroervervsloven.

I Ot.prp.nr.63 (1978-1979) uttales det i forbindelse med forslaget til § 3-12 nytt tredje ledd i panteloven, som tilsvarer panteloven § 3-17 tredje ledd, på s 22:

« Det foreslås her tatt inn en ny bestemmelse i pantelovutkastet som medfører at eiendomsforbehold (salgspant) i registrerte motorvogner bare får rettsvern mot godtroende omsetningsserverver og kreditorerne ved tinglysing i Løsøreregisteret.

.....

Rettsvernet etter pantelovutkastet § 3-12 første og annet ledd står tilbake for rettsvinning etter godtroervervsloven, jf pantelovutkastet § 1-1 annet ledd. Derimot skal altså rettsvernet etter forslaget til nytt tredje ledd her være beskyttet mot rettsvinning etter godtroervervsloven. »

Høyesterett finner etter dette at forholdet til flåtepanthaver ikke reguleres av § 3-17 tredje ledd.

Ettersom Høyesterett finner at prioritetskonflikten løses av panteloven § 3-4 tredje ledd, finner retten ikke grunn til å gå nærmere inn på partenes øvrige anførsler.

Anken har ikke ført frem. Høyesterett finner at lagmannsrettens saksomkostningsavgjørelse må

stadfestes, og at Lena Maskin AS også må tilkjennes saksomkostninger for Høyesterett, jf. hovedregelen i tvistemålsloven § 180 første ledd. Omkostninger for Høyesterett er krevd med kr 106.368, av det er kr 1.368 utlegg og kr 105.000 salær. Kravet tas til følge.

Side 1365

Dommen er enstemmig.

Domsslutning:

- 1. Lagmannsrettens dom stadfestes.*
- 2. I saksomkostninger for Høyesterett betaler Sparebanken NOR til Lena Maskin AS 106.368 – etthundreogsekstusentrehundreogsekstiåtte – kroner med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum, for tiden 12 – tolv – prosent årlig rente, fra utløpet av oppfyllelsesfristen til betaling skjer.*
- 3. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.*

Sist oppdatert 6. september 2010